

Leeuwegem

Berijmd Lovertheater

16 december 2009

Tot voor enkele dagen was het weer meestal kleddernat maar toen ik vertrok voor de wandeling midden in de week in Leeuwegem, stonden de sterren te twinkelen, wolkte mijn adem en had de lucht het knisperige van nieuw papier. Het vroom dus, en nog flink ook. Alles had zich met een kwetsbaar suikerlaagje getooid. Een heel ander gegeven dan de afgelopen weken.

Ondanks het tamelijk vroege uur was het al druk onderweg. Uit de andere richting kwam een gestage stroom lichten. Hetgeen alsmaar duidelijker werd door het heuvelachtiger worden van het landschap omdat de lichtslang zich op- en neer bewoog tot de volgende bocht in de weg. Een landschap dat voorlopig natuurlijk nog grotendeels in het duister was gehuld waardoor die lichtjes zo goed uitkwamen. In mijn eigen rijrichting was het nog opvallend kalm. De tegemoetkomende verkeersstroom was duidelijk het woon- werkverkeer dat zich naar de dagelijkse besognes spoedde. Een stroom die 's avonds allicht in omgekeerde richting zou verlopen. Dicht bij het eindpunt van mijn autorit dirigeerde Bram, het kaboutertje in de GPS, mij naar een smal en bochtig baantje terwijl het me toch voor de geest stond dat het centrum van Leeuwegem niet ver van de grote en drukke Europaweg (N42) af lag. Het was namelijk niet voor het eerst dat ik hier was. Het bleek echter dat het toestelletje me trouw geleid had naar de Gentse Steenweg die ik er had ingetoetst. Een wijdse benaming voor iets wat niet veel meer was dan een geasfalteerd pad. Een overblijfsel uit andere tijden waarschijnlijk toen er nog volop met paard en kar werd gereden en de gewone man het hooguit met een kruiwagen moest stellen. Ondanks dit alles kwam ik toch feilloos bij het Ontmoetingscentrum aan waar moest ingeschreven worden voor de wandeling. Waar het trouwens al verrassend druk was. Het was duidelijk dat er nog veel meer waren die zich niet door de koude lieten afschrikken om midden in de week op pad te gaan.

De wandeling begon op het beschermde Sint Eligiusplein. Die Sint is in onze streken beter bekend als Sint Eloi en hij is de patroonheilige van de smeden en van de metaalbewerkers in het algemeen. Eligius of Eloi leerde al op jonge leeftijd hoe hij metaal kon bewerken en hij bleek een voortreffelijk leerling voor wie alles mogelijk was. Natuurlijk was hij tot nog wel meer straffe toeren in staat dan enkel het beuken op een aambeeld. Er doen talrijke legenden de ronde waarin hij de hoofdrol speelt. Zo bijvoorbeeld werkte Eligius ooit eens voor een baas die zeer overtuigd was van zijn eigen kunnen en die daarom boven de deur van zijn smederij het opschrift *Meester boven de Meesters* had gehangen. Toen op zekere dag een weerspanning paard werd binnen gebracht om beslagen te worden, wist de grootspreker daar geen raad mee. Eligius ging echter rustig naar het paard, nam het been eraf, voorzag de hoof op het aambeeld van een nieuw ijzer en zette het been weer aan de romp van het paard, waarna het dier vrolijk wegdraafde. De baas zag uiteraard groen van jaloezie en hij probeerde zelf dat kunststukje bij een volgende lastige klant te herhalen. Dit dier begon echter hevig te bloeden, waarop de smid ten einde raad zijn maatje te hulp moest roepen. De jonge Eligius stelde echter als voorwaarde dat zijn baas het protserige opschrift boven de deur zou weghalen. Toen dit gebeurd was, hield het bloeden onmiddellijk op. Eligius zette het been er weer aan en het paard verliet hinnikend de smidse. „Hinnikend“ let wel, en niet „hinkend“. Tja, er zijn er die al voor minder heilig verklaard zijn. Hoewel ik niet wist dat „een poot uitdraaien“ ook een positieve betekenis kon hebben.

De Sint-Amanduskerk in Leeuwegem

Wie denkt dat op dat Sint Eligiusplein de kerk aan precies die heilige gewijd is, heeft het verkeerd voor. Dat is namelijk Sint Amandus. Dat was de eerste missionaris in Vlaanderen. Hij schijnt het hier niet makkelijk gehad te hebben om de blijde boodschap te brengen want de mensen wilden niet naar hem luisteren. Ze spuwden hem in het gezicht, gooiden met aarde en stenen, hij werd ook nog geslagen en de moeders wilden hun kinderen niet laten dopen. Amandus werd zelfs een keer in de Schelde gegooid. Hij zal wel kunnen zwemmen hebben want hij had schijnbaar nog wel wat anders in zijn mars. Bijvoorbeeld werd hij overal

verstaan ook al sprak hij de plaatselijke taal niet. Daar kan geen vertaalcomputer tegenop. De Sint-Amanduskerk in Leeuwegem werd in 1834 grondig verbouwd. Het koor heeft, vermoedelijk, nog ongeveer de vorm van de oorspronkelijke romaanse plattegrond. In de kerk staat een orgel uit 1850 dat ooit door ene Verhasselt gebouwd werd. Een paar merkwaardige schilderijen zijn er ook te zien. "De Marteldood van de Heilige Ursula" schijnt een voorbeeld te zijn van de Vlaamse School uit de 16de eeuw. En "De Heilige Barbara" werd door Jan Van Cleef gemaakt in de 17de eeuw.

Zoals te doen gebruikelijk in Vlaanderen hebben ook de Leeuwegemnaren een spotnaam. Meer dan eentje zelfs. Waar elders die spotnaam nogal eens als een eretitel gedragen wordt, betwijfel ik of dat hier ook het geval is. Alle toegekende namen zijn zeer expliciet en geen van alle vlijend. Er werd vroeger gedacht dat men in Leeuwegem niet erg snugger was en/of niet erg betrouwbaar. En dus worden ze daar "Dommeriken" genoemd. Naast andere fraaie bijnamen als "Vortzakken", "Rotzakken" en "Zotten". Hun vermeende domheid wordt geïllustreerd met de volgende, nogal flauwe, anekdote. Op een zondag kwam de pastoor tijdens een wandeling voorbij aan een huis waar de vrouw druk in de weer was met haar linnengoed. Vermits toentertijd de zondagsrust nog heilig en onaantastbaar was, viel deze bezigheid de pastoor bijzonder op. "Maar vrouwken", sprak hij vooralsnog zalvend, "weet ge dan niet dat het vandaag zondag is?". "Nu dacht ik toch zeker wel dat het zaterdag was", antwoordde de vrouw verwonderd. "Ik ben bezig het hemd van mijn man te wassen om morgen samen met hem naar de kermis te gaan". De zondag daarop, voordat hij zijn sermoen op de gelovigen losliet, verkondigde de pastoor: "Beminde parochianen, vermits ge niet weet wanneer het zondag is, en bijgevolg ook niet wanneer gij van lijfgoed moet veranderen en gij uw hemd door uw brave vrouwen moet laten wassen, heb ik de koster de opdracht gegeven voortaan 's zaterdags de klok te luiden. Op dat teken zult ge uw hemd uittrekken zodat uw vrouw het tegen 's anderendaags kan wassen". Meteen weten we dat de Leeuwegemnaren maar één hemd hadden wat bepaald niet op grote luxe duidt.

Van alle kunstschaten in de kerk kreeg ik niets te zien. Van de omgeving ook bijna niet. Het was immers nog goed donker toen ik op het Sint Eligiusplein naar het eerste pijltje van de wandeling stond te zoeken. Het bleek tenslotte dat ik na een rondje om de kerk in de Lovertheaterdreef terecht moest komen. Wat een heerlijke naam toch: Lovertheater. Ik dacht tot nu toe dat het niet meer was dan een poëtische naamgeving. Het blijkt echter dat er werkelijk een Lovertheater bestaat! Het is een onderdeel van het nabije Kasteel van Leeuwegem. Dat is een omweld kasteel op het grondgebied van Elene. Het is één van de meest interessante en authentieke rococorealisaties in België. Aan het einde van een lange dreef staat een bijna vierkant kasteel te midden van bloemenperken, op een verhoogd

stuk land, omringd door water. Er is ook een groot neerhof aan verbonden dat in volle bedrijvigheid was toen ik eraan passeerde. Spijtig genoeg kon ik van dit gebouw en zijn omgeving geen foto maken. Zowel de flits van mijn cameraatje als mijn zaklampje gaven veel te weinig licht daartoe. En het Lovertheater? Langs de grote vijver (waar naar het schijnt ook nog eens de Molenbeek ontspringt), moet er een standbeeld staan van Diane Chasse-resse (de Romeinse godin van de jacht) dat naar het bewuste Lovertheater wijst. Het is echt een openluchttheater dat volledig is aangelegd in haagbeuk (*carpinus betulus*). Iets volmaakt enig in zijn soort in België. De foto's die ik ervan zag tonen een soort loges, gemaakt in streng gesnoeid haagbeuk, waarin het publiek kan plaats nemen. Er kunnen overigens wel zo'n 800 personen in dit theater. Het wordt nog steeds gebruikt voor concerten, theatervoorstellingen en dergelijke. Ook van de lange rechte kasteeldreef kreeg ik weinig te zien. Al is die dan over gans de lengte met honderdjarige hoge eiken en beuken afgezoomd. Evenwel lijkt me die kasteeldreef toch minder lang dan de kilometer die ze pretendeert te zijn. Maar wie kan afstanden schatten in het donker?

Na een rondje door de omgeving kwam ik aan de Steenweg op Aalst (!) waar het bijzonder druk was. Het verschijnsel van een niet aflatende stroom autolichten herhaalde zich hier zodat we met een heel kluitje wandelaars aan de kant van de weg onze kans om over te steken moesten afwachten. Iets waarop we nog lang hadden kunnen wachten ware het niet dat iemand van het gezelschap zich resoluut op de rijbaan begaf met geheven rechter arm. Iets wat ik hem niet graag had voorgedaan. Maar het werkte en het was gelukkig al de eerstvolgende autobestuurder die gevolg gaf aan dit signaal en stopte. Alleen... in de andere rijrichting had men dat zo niet begrepen en dus werd het toch nog spurten om aan de overkant te raken. Hetgeen iedereen gelukkig zonder schade gelukte. Daar wachtte alweer een stuk wandeling door het eerder glooiende dan heuvelachtige landschap dat meer en meer zichtbaar werd omdat de zon zich bijna boven de horizon had gewerkt. De einder vertoonde een vuil-roze band met donkere wolkenstrepen als morsetekens. Ik kon er geen andere boodschap in lezen dan dat het dag werd.

De ondertitel van deze wandeling was „Jenevertochten“ en wat er nu aankwam moest die titel legitiem maken: de jeneverstokerij Mertens in Oombergen. Iedere deelnemer kreeg bij zijn inschrijving een bonnetje dat goed was voor een consumptie in die stokerij. Een consumptie van het plaatselijke destillaat natuurlijk. Ik ben al ettelijke keren aan het gebouw gepasseerd en ik heb het steeds voor een eenvoudige drankenwinkel gehouden zonder te vermoeden dat het om een volwaardige jeneverstokerij ging. Het gebouw was me met name opgevallen omdat er op de gevel in het groot „O'de Flander“ staat. Dat verfrommelde pseudo-frans is niet de naam van het product dat daar gemaakt en verkocht wordt maar een soort „appellation contrôlée“ (sic). Een kwaliteits- en herkomstlabel dus, om de enige (?) echte Oost-Vlaamse graanjenever te promoten. Jenever kan pas het label „O'de Flander“ verkrijgen indien hij in Oost-Vlaanderen gemaakt is op basis van graanalcohol en met een minimum alcoholgehalte van 35 volume procent. Santé! Ik drink sowieso al geen alcohol dus voor mij hoefde dit helemaal niet, maar ik aanzag deze zijspng voor een controlepost terwijl die dat helemaal niet was. Het bleek enkel de gelegenheid om het gekregen bonnetje in vloeistof om te zetten. En zo kon ik zien dat er niet weinigen waren die half negen 's morgens blijkbaar een geschikt tijdstip achtten voor de consumptie van die 35% alcohol. Ieder zijn meug.

De echte rust- controlepost lag iets verder, over het grote kruispunt „De Vos“ in het ontmoetingscentrum dichtbij de sombere Sint-Martinuskerk in Oombergen. Ook Oombergen is een deelgemeente van Zottegem. De inwoners kunnen zich verheugen in de spotnaam „Gersbuiken“. Dat betekent zoveel als „grasbuiken“. Naar het schijnt hadden de Oombergers vroeger de gewoonte om met de kermis, na het ongetwijfeld copieuze middagmaal, plat op hun buik in het gras te gaan liggen om een dutje te doen. „Gersbuik, uwen buik is groen!“, werd hen dan nageroepen. Ik geef het jullie voor wat het waard is maar ik vind het

De Sint-Martinuskerk in Oombergen

De toegetakelde Christus

wel een heel raar verhaal.

Toen ik in het zaaltje aankwam zat daar één enkele, eenzame wandelaar aandachtig in een flinke tas soep te kijken. Het rook daar trouwens helemaal naar die soep.

Later stond deze controlepost nog eens op het programma maar dat wist ik toen nog niet. De pijltjes wezen mij de weg naar een breed wandel- en fietspad dat ooit de bedding is geweest voor de sporen van een lokale tramlijn. Het heet daar dan ook zeer toepasselijk „Oude Trambaan“. Verder langs de Oombergenstraat zag ik een kapelletje waarvan de christusfiguur er wel heel deplorabel uitzag. Het beeld miste de beide armen en het was bovendien nog flink met modder bespat ook. Nu is het zo dat wat ik zie onderweg op een wandeling soms de vreemdste associaties oproept. In dit geval echter was hetgeen waaraan ik moest denken wel heel voor de hand liggend. Uit het moeras van mijn geheugen kwam een mop aan de oppervlakte die ik lang geleden eens gehoord heb. Nu ben ik helemaal geen moppentapper en dergelijke geconserveerde vrolijkheid blijft bij mij ook maar heel kort hangen. Bij het zien van dit beeld echter moest ik toch aan het grapje denken dat me meer dan 25 jaar geleden is verteld. Het is me bijgebleven, dus is er een kansje dat het niet al te vervelend is. Wie een absolute afschuw heeft van moppen kan het overslaan, ik geef het in een apart alineaatje.

Een zeer oud, zeer traditioneel familiebedrijf, Van Leeuwen, is al generaties lang gespecialiseerd in spijkers en schroeven. De stilaan stokoud wordende bedrijfsleiding wordt zo zoetjes aan verdrongen door het aanstormende geweld van hun veel jongere afstammelingen. Deze laatsten vinden dat de firma een zachte dood dreigt te sterven tenzij er ingegrepen wordt met een daverende reclamecampagne. Beginnende met een aktie waarbij wervende affiches van meerdere vierkante meter groot overal in het straatbeeld moeten te zien zijn. Er wordt dus een reclamebureau aangesproken. Bij de presentatie van een eerste resultaat daagt er iemand op met een grote rol papier onder de arm. Dat vel wordt ten aanschouwe van de hele staf uitgerold. Er blijkt een gekruisigde Christus op te staan met als slogan eronder:

*Dankzij Van Leeuwen
hangt hij hier al eeuwen!*

Hetgeen een storm van protest veroorzaakt. Vooral bij de oude generatie die dat helemaal geen pas vindt geven. Terug naar de tekentafel dus.

Een tijd later verschijnt hetzelfde individu met een gelijkaardige rol onder de arm. Het ontwerp wordt uitgerold en... Er staat een leeg kruis op met een gevallen Christus eronder.

De slogan:

*Hier ligt hij met modder besmeurd,
met Van Leeuwen was dat niet gebeurd!*

Nog meer verontwaardiging dan de eerste keer. De ontwerper wordt naar huis gestuurd met de opmerking dat hij het beter kan laten een beetje te stoeien met heilige symbolen.

Weken later, hetzelfde vertoon. Dit keer een volkomen leeg blad met enkel onderaan de slogan:

*Bij Van Leeuwen zijn het zijkers.
Maar ze weten wel alles over spijkers.*

Het rondje door de omgeving van Oombergen voerde me langs straten met beklivende namen als Espenhoek, Hauwerzele, Blareveld, Bockstaele en Leeg Bracht. Dat laatste was al grondgebied Oosterzele. Wat goed te merken was aan de kleur van de borden. In

Oosterzele gebruiken ze daarvoor een opvallend geel-oranje. Voor het laatste stuk naar het controlepunt kwam ik terecht op de hoge berm naast de Europaweg. Het is maar dat het de voorgaande twee nachten flink had gevoren want anders was dit een bijzonder moeilijk, smerig en zelfs gevaarlijk stukje geweest. Tractoren zijn hier doorheen geploegd en hebben sporen gemaakt die soms bijna een meter diep zijn. Die geulen stonden ook nog eens vol water dat nu natuurlijk met een ijslaagje bedekt was. Deze sloten waren soms zo diep dat de passerende tractoren in het midden een hoop aarde hadden moeten wegschaven om zich een

doorgang te banen. Zou me dat even een modderballet gegeven hebben in andere weersomstandigheden! Nu lag het pad zo hard als beton en moest er enkel worden uitgekeken om niet ergens de voeten om te slaan op die ongelijke ondergrond. Zo is het altijd wel wat.

In het rust- en controlezaaltje was het onderwijl bijzonder druk geworden. Het rook er nog steeds naar de soep van de dag. Van hier vertrok de laatste lus die in het begin voor een stukje precies over hetzelfde traject liep als de eerste van hieruit. Maar nu werd ik afgeleid naar een pad dat tenslotte langs de achterkant van de Oombergse kerk liep. Op weg naar de Nieuwpoortmolen. Vroeger werd die ook de Gangmolen genoemd. Nu is het nog slechts een romp zonder de karakteristieke kap en uiteraard ook zonder wieken. Reeds in 1408 stond hier een staak- of standermolen die gebouwd was door de heren van Oombergen. Op een figuratieve kaart van landmeter Jan de Cooman uit 1634 staat deze molen al aangegeven. In 1911 brandde de molen af na een bliksemingslag. Hij was op dat moment volgestapeld met zakken die natuurlijk heftig meefikten. Een brand die niet te blussen viel. Op dezelfde plek werd in datzelfde jaar nog de huidige stenen molen gebouwd. Die werkte met windkracht tot ongeveer in 1949. In 1950 werden belangrijke onderdelen, waaronder de molenstenen, overgebracht naar de nog bestaande stenen windmolen Ter Claere van Sint-Denijs in West-Vlaanderen. In 1983 werd de resterende romp verbouwd tot een woning. Sinds 2004 wordt de romp verhuurd als vakantiewoning.

Wat er overblijft van de Nieuwpoortmolen

Langs en achter de molen ging het dan over een onverhard pad en door holle wegen naar Hillegem, een dorp dat bij de gemeente Herzele hoort. De huidige kerk daar werd tussen 1877 en 1880 gebouwd in neo-gotische stijl. De toren kwam er in 1890. Het van Peteghem-orgel is nog een erfenis uit de oude kerk. Ook de inwoners van dit dorp mogen zich

De kerk in Hillegem (zonder gras in de dakgoten)

in een spotnaam verheugen, namelijk: De Lekkers. Denk nu niet dat de Hillegemnaren destijds collectief aan incontinentie leden want „lekker“ staat in vele van onze Vlaamse dialecten voor „likken“. Aan die naam zijn ze gekomen toen besloten werd iets te doen aan het gras dat in de dakgoot van de kerk groeide. Men kwam op het idee om een koe naar boven te hijsen die wel even korte metten zou maken met dat gras. Tijdens het hijsen kreeg één van de genieën van dienst in de gaten dat de koe met de tong ver uit de bek hing. Hij riep: „Kijk, kijk, ze heeft al goesting, ze lekt al“. Waarna bleek dat het koetje was opgehangen. Nu is Hillegem zelfs een Freinet-school rijk. Daar zullen ze wel van meer gezond verstand getuigen.

Langs en over een spoorweg leidde de weg naar de Duivelsvoetstap. Tot aan de Steenbeek, waar die vermeende voetstap ook te zien is in een stuk zandsteen, zijn we evenwel niet geweest. Een laatste stukje van ons pad ging over de Sint Amandusweg waar ik de kapel die aan deze heilige is gewijd niet heb gezien. Als we daar al gepasseerd zijn, überhaupt. Nog eens de drukke Europaweg over en de rit van 23 kilo-

meter was rond. Een prettige wandeling en, weet je, ondanks de kou kon ik een groot stuk van het traject doen zonder handschoenen aan. Waardoor ik weer wat foto's kon maken. Met die dikke wanten aan is dat niet mogelijk. Ze maken die knopjes ook zo klein!

© Michel Christiaens